

МІФОЛОГІЯ І ЛІТЕРАТУРА

Т.М.Жужгіна-Аллахвердян

Дніпропетровська юридична академія

ДОМІНАНТИ ХУДОЖНЬОЇ МОВИ РОМАНТИЧНОЇ МІФОПОЕТИКИ

У XIX ст. метафорична (символічна) мова міфопоетики набула подальшого розвитку на засадах мислення філософсько-художніми образами-протилежностями й визначилася в рамках головних поетологічних парадигм – романтизму, реалізму, символізму. (Натуралізм не розглядається тут як самостійна парадигма, бо він, як і реалізм другої пол. XIX ст., виріс із позитивної філософії, що протиставила себе романтичному світогляду) [2, с. 117-120].

Романтичний художній образ, що найчастіше виражений фрагментарно в контексті історико-літературного, філософського, релігійного, суспільного та особистого, авторського, досвіду [1, с. 64], складався як плід уяви та творчого переживання-спогаду. Семантичні поля головних поетичних структур художньої мови доби романтизму (метафори, символу та міфу) часто збігалися, бо їх сфери дії включали одну й ту ж саму систему зв'язаних метафоричною образністю понять, що в рівній мірі належали до філософії, етики, релігії, науки, естетики та літератури.

Поєднання в романтичній естетиці філософсько-релігійного та поетичного символізму з античними, середньовічними та просвітницькими уявленнями про норми поезії обумовило відновлення метафоричного (тропічного) способу мислення та конструювання художньої ідеї на зразок Платона та неоплатоників. За Платоном, не все можна виразити за допомогою слова, не тому, що воно безсиле, а тому, що природу істини не можна визначити словами. Але ж більшість тверджень філософів Середньовіччя ще були породжені несвідомим актом мислення й виражали типові фантазії та ідеї за допомогою сталих символів та алегорій, синонімів, дуальностей та аналогій, що відбилися й у поезії цього часу.

Нова поетична система ґрунтувалася на традиціях поезії минулих часів з її природним символізмом, але типові емблемні образи, персоніфікації та антитези алегоричного походження, алюзії й традиційні мотиви, архетипи, сюжети і т.і. [3], якими вона скористалася, набирали сучасні змістовні та стильові акценти.

Символ як структурний первінь романтичної поетики на відміну від середньовічного вже не відрізнявся метафоричною сталістю й, поступово витісняючи традиційні алегорії, вказував на “внутрішній зв’язок явищ”, натякав на не вимовлене словом. Письменники та поети нового часу розвинули відомі морально-етичні та філософсько-поетичні концепції, відкинувши деякі структури періоду класицизму й доповнивши їх недолік у художньому тексті поширеним психологічним та філософським коментарем. Внаслідок ретельного аналізу та проведення порівнянь образи-символи, вже не зумовлені тільки “роздратованим несвідомим” (К.Г.Юнг), формувалися як осмислені інтерпретації й обмірковані творчі фантазії, більш або менш нагадуючи про античність та Середньовіччя втілену в них ідеєю двозначності вічного та термінового. Багатозначна романтична метафора відбила широту нових типологічних явищ та засвідчила нескінченність “чутливої думки”, що спонукала до реформування поетичної мови, її збагачення, в основному, за рахунок історико-літературного та філософсько-психологічного контексту. Але символічна (тропічна) за походженням “чутлива” й живописна мова доби романтизму, повернувшись до двозначних виразів та багатозначної метафори, що компенсували т.зв. “недолік слів”, залишилася ясною та зрозумілою.

Пізніше в багатоголосій символічній поезії кін. ХІХ ст. буде відбито складне сплетіння думок, почуттів, уявлень, видінь, а метафора засвідчить проголошене романтиками право поета на необмежену творчу фантазію. Почуття циклічного часу й простору на перехресті західної та східної ментальної традиції приведе до завершення концепції такого художньо-філософського символу, в якому будуть поєднані легенда з історією, сон з відблисками реальної та книжкової дійсності, літературний живопис з “музикою слова”.

Але вже поетична ментальність першої пол. ХІХ ст. зумовила взаємодію художніх гіпер- та інтертексту, насичених романтичними за духом іронією та алюзіями, символікою та алегорикою, підтекстом та численними посиланнями, одним словом, тими художніми засобами, що визначили сучасний за змістом метатекст і контекст.

Образи та ідеї у контексті алегоричного або неалегоричного хронотопу, міфічної або профанної історії, метафізичної або реальної дійсності зумовили різні типи конструювання твору як багатозначного метафоричного континууму й цілісного символічного простору (гіпертексту), що складався з творчих фрагментів – символічних за змістом підпросторів (інтертексту).

1. *Костюк В.І.* Становлення жанру фрагмента: від античності до романтизму // Від бароко до постмодернізму. — Дніпропетровськ, 2000. — С. 64-68.
2. *Толмачев В.М.* Где искать XIX век? // Зарубежная литература второго тысячелетия. 1000-2000. — М., 2001. — С. 117-185.
4. *Cellier L.* L'épopée humanitaire et les grands mythes romantiques. — P., 1971.

Summary

The majorants of art language of mythopoetics in XIX century are considered which were defined within the framework of basic poetological paradigms – romanticism, realism, symbolism. Usage of art images and ideas in a context of allegorical or not allegorical chronotop, of mythic or profan history and metaphysical or real sphere has determined the types of designing of metaphorical continium including philosophical, moral, ethical and pscycological areas which have created a certain complete symbolical hypertext, incorporating symbolical and allegorical intertexts.

Стаття надійшла до редколегії 4.06.2001.